

Sygn. akt I ACa 126/13 Sygn. akt I ACa 126/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Przemysław Kurzawa

Sędzia SA – Zbigniew Cendrowski

Sędzia SA – Roman Dzięczek (spr.)

Protokolant – st. sekr. sąd. A. Z.

po rozpoznaniu w dniu 14 sierpnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W.

przeciwko (...) spółce jawnej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 30 października 2012 r. sygn. akt I C 264/10

1. oddala apelację;

2. zasądza od Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. na rzecz (...) spółki jawnej w K. kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 126/13

UZASADNIENIE

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. (dalej – Agencja) wniosła o zasądzenie od (...) spółki jawnej w K. (dalej - Spółka) kwoty 1 602 430,04 zł z ustawowymi odsetkami od kwot i dat bliżej określonych w pozwie wskazując, że przeprowadzona kontrola Urzędu Kontroli Skarbowej wykazała nieprawidłowości realizacji umowy między stronami, co skutkuje istnieniem podstawy żądania zwrotu kwot wypłaconych.

Spółka wносиła o oddalenie powództwa podnosząc, że wieloletnia współpraca między stronami przebiegała prawidłowo i także w zakresie objętym pozwem nie ma podstaw do uznania, że było inaczej

Wyrokiem z dnia 30 października 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd ten ustalił, że pozwana od 20 lat prowadzi działalność gospodarczą związaną z branżą utylizacji zwierząt padłych i innych odpadów pochodzenia zwierzęcego. Pozwana współpracuje z powódką od 2004 r.

Na skutek wniosku pozwanej z 18 marca 2004 r. o pomoc finansową, Agencja w dniu 12 maja 2004 r. zawarła z pozwaną umowę określającą warunki i tryb udzielania pomocy finansowej przez Agencję w zakresie działalności polegającej na zbieraniu zwłok zwierzęcych bydła, owiec, kóz i świń, transporcie mączki, Pomoc ta miała wynieść, po korekcie wprowadzonej aneksem, kwotę 2 646 487,29 zł, ale nie więcej niż 98 % kosztów operacyjnych związanych z wykonywaniem działalności, z tego: w schemacie 1.1 – 1 074 143, 39 zł, w schemacie 1.2 – 1 493 755,06 zł i w schemacie 1.3 – 78 588, 85 zł.

Pozwana traciła prawo do otrzymania pomocy i zobowiązywała się zwrócić powodowi otrzymaną pomoc w całości w razie wystąpienia jednego z przypadków: uniemożliwienia dokonania kontroli dokumentów lub wizytacji terenowych, braku udokumentowania kosztów działalności, niezgodności pomiędzy zakresem rzeczowym zawartym we wniosku o wypłatę pomocy finansowej, a rzeczywistym wykonaniem zakresu działalności, złożenia przez pozwaną fałszywych informacji lub oświadczeń (§ 8 umowy).

W razie wystąpienia tych okoliczności powódka miała prawo wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym i wezwać pozwaną do zwrotu otrzymanej pomocy finansowej wraz z odsetkami ustawowymi w terminie 14 dni od otrzymania oświadczenia o wypowiedzeniu umowy. Rozwiązanie umowy miało nastąpić z dniem otrzymania przez pozwaną oświadczenia o wypowiedzeniu umowy (§ 9 umowy).

Do umowy były dołączone trzy załączniki: nr 1 - zawierający zakres działalności, nr 2 – zawierający druk wniosku o wypłatę i nr 3 - zawierający druk zestawienia poniesionych kosztów działalności.

W całym roku 2004 wypłata środków wyniosła 1 602 431,00 zł co stanowiło 43,4% planu rocznego i kwota ta stanowiła 51% poniesionych kosztów działalności.

Powódka kontrolowała działalność pozwanej za 2004 r. w okresie od 28 lipca 2005 r. do 2 grudnia 2005 r. poprzez głównych specjalistów Departamentu Audytu i Kontroli Agencji i kontrolujący nie stwierdzili uchybień.

Kolejna kontrola została przeprowadzona w 2006 r. przez Urząd Kontroli Skarbowej w B. i w protokole z tej kontroli zarzucono, że pozwana nie przedstawiła szczegółowego rozliczenia kosztów związanych z działalnością dotowaną i przyporządkowania ich poszczególnym schematom we wnioskach przekazanych Agencji. Wskazano też na inne uchybienia.

Zarazem kontrolujący ustalili, że pozwana posiadała wszelką niezbędną dokumentację źródłową związaną ze zbiórką i przyjęciem do utylizacji padłych zwierząt oraz przekazaniem do spalania i spaleniem mączki mięsno-kostnej.

Zdaniem Agencji, wykazane we wnioskach koszty nie wynikały z ewidencji księgowej prowadzonej przy zastosowaniu podatkowej księgi przychodów i rozchodów i zostały ustalone w oparciu o ocenę stopnia realizacji zakresu działalności objętej dofinansowaniem, której nie poparto stosownymi obliczeniami.

Spółka złożyła wyjaśnienia i wnioski do protokołu kontroli.

Pismem z dnia 19 grudnia 2007 r. Agencja, powołując się na wyniki kontroli Urzędu Kontroli Skarbowej w B. w zakresie prawidłowości wykorzystania środków publicznych przeznaczonych w latach 2003 – 2005 na pomoc dla podmiotów zajmujących się zbieraniem zwłok padłych przeżuwaczy oraz świń, przetwarzaniem, transportem oraz spalaniem mączek wyprodukowanych z tych zwłok, wezwała Spółkę do zwrotu nienależnie pobranych środków za rok 2004 w kwocie 1 602 430,04 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia przekazania środków przez Agencję.

Sąd Okręgowy dopuścił w sprawie dowód z opinii dwóch biegłych sądowych. Pierwszy z nich, biegły A. G. stwierdził, że Spółka prowadziła uproszczone zasady ewidencji kosztów w księdze przychodów i rozchodów i były one niewystarczające do przeprowadzenia rozliczeń i wymagały dodatkowych zestawień. W ocenie tego biegłego, skoro powódka przyjmowała wnioski o dofinansowanie, akceptowała też wykazany poziom zamierzeń rzeczowych oraz

ilość wyprodukowanej mączki i ilość mączki przekazanej do utylizacji według cen planowanych. Pominięto natomiast udokumentowanie poziomu poniesionych kosztów, które wykazywała pozwana w swych zestawieniach.

Z uwagi na niewykonanie przez biegłego zleconego mu zadania, Sąd dopuścił dowód z opinii z opinii kolejnego biegłego.

Biegły I. Ł. stwierdził w swej opinii, że wszystkie zapisy księgowe są udokumentowane materiałami źródłowymi. Spółka prowadziła w 2004 r. podatkową księgę przychodów i rozchodów zgodnie z art. 24a ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych; wypełniała więc swe obowiązki w zakresie ewidencji kosztów i przychodów. Umowa z Agencją nie nakładała na Spółkę obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych na podstawie ustawy o rachunkowości.

Zapisy podatkowej księgi przychodów i rozchodów nie dają wystarczających podstaw do wnioskowania o prawidłowości wyników ekonomicznych poszczególnych kierunków działalności za dane okresy rozliczeniowe (w tym działalności podlegającej refundacji); zarazem, według biegłego, zadeklarowane przez Spółkę koszty do refundacji nie były sprzeczne z umową z Agencją i mieściły się w granicach stawek jednostkowych określonych w umowie.

Zdaniem Sądu Okręgowego opinia biegłego Ł. odpowiedziała na zadane przez Sąd pytania i została uzupełniona na rozprawie w związku z postawionymi pytaniami. Stanowiła podstawę ustaleń i ocen w sprawie, a kolejny wniosek powódki o powołanie trzeciego biegłego został w tej sytuacji oddalony.

Według Sądu pierwszej instancji powództwo podlegało oddaleniu.

Powódka, odwołując się do wyników kontroli Urzędu Kontroli Skarbowej w B., zarzucała Spółce nieudokumentowanie części kosztów działalności objętej dofinansowaniem, a co za tym idzie, że przedstawiła niezgodne ze stanem faktycznym informacje i oświadczenia, skutkujące nadmiernym i nienależnym pobraniem pomocy finansowej (§ 8 lit. b, lit. c i lit. e umowy) i zgodnie z § 9 umowy twierdziła, że miała prawo wypowiedzieć umowę i żądać zwrotu wypłaconych środków.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji nie została wypełniona żadna z przesłanek, o których mowa w § 8 umowy. A zatem nie było podstaw żądania zwrotu wypłaconych Spółce środków.

Opinia biegłego Ł. jednoznacznie przesądziła, że zadeklarowane przez Spółkę do refundacji za 2004 r. koszty nie były sprzeczne z umową o dofinansowanie. Biegły nie stwierdził nieprawidłowości w prowadzonej ewidencji księgowej Spółki.

Sąd podkreślił, że pozwana nie prowadziła ksiąg rachunkowych w rozumieniu ustawy o rachunkowości ani rachunkowości zarządczej umożliwiającej sporządzenie kalkulacji pełnych kosztów w oparciu o zapisy księgowe. Jednak obowiązek taki nie wynikał ani z powołanej ustawy, ani z umowy. Agencja nie wymagała prowadzenia ewidencji kosztów w sposób podawany aktualnie; zresztą późniejsze umowy były tożsame z tą dotyczącą roku 2004. Schemat relacji między stronami był tożsamy i nie rodził kontrowersji do czasu przywoływanej kontroli zewnętrznej.

Biegły dla sprawdzenia prawidłowości rozliczeń zastosował metodę pośrednią, która wykazała bezzasadność zarzutów powódki. Także pracownicy Agencji nie wskazywali na jakiegokolwiek nieprawidłowości w rozliczeniach pomiędzy Agencją a Spółką.

W ocenie Sądu Okręgowego koszty działalności zostały należycie udokumentowane w zakresie w jakim nakazywała umowa; Spółka nie przedstawiła niezgodnych ze stanem faktycznym informacji i oświadczeń oraz nie zaistniały niezgodności pomiędzy zakresem rzeczowym zawartym we wniosku o wypłatę pomocy finansowej, a rzeczywistym wykonaniem zakresu działalności. Spółka nie miała obowiązku innego dokumentowania, które nie wynikało z zapisów umowy, ani z obowiązującego prawa.

Stąd żądanie zapłaty nie miało usprawiedliwionych podstaw i powództwo podlegało oddaleniu w całości.

Sąd nie podzielił zarzutu pozwanej w zakresie przedawnienia roszczenia, a o kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Od wyroku tego w całości apelację wniosła Agencja zarzucając Sądowi I instancji naruszenie:

I. przepisów postępowania - art. 233 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c., art. 227 w zw. z art. 232 k.p.c.'

II. przepisu § 6 pkt 7 rozporządzenia MS z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych ..., poprzez zasądzenie dwukrotności stawki minimalnej oraz

III. przepisów art. 354 § 1 i art. 355 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie.

Wniosła o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa ewentualnie jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. W przypadku niepodzielenia zarzutów apelacji wniosła o zmianę punktu drugiego wyroku w zakresie kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Nie można podzielić zarzutów apelacji naruszenia przepisów postępowania.

Jakkolwiek uzasadnienie Sądu Okręgowego jest zwięzłe i syntetyczne, poddaje się kontroli instancyjnej (art. 328 § 2 k.p.c.), a poczynione ustalenia odwołujące się do zasadniczego dowodu w sprawie – opinii biegłego Ł., zeznań świadków i źródłowych materiałów z księgi przychodów i rozchodów, nie są dowolne. Są swobodne, ale apelacja nie wykazała sprzeczności logicznych, niezgodności z zasadami doświadczenia życiowego lub nie oparcia ustaleń i oceny materiału dowodowego na okolicznościach ujawnionych w procesie (art. 233 § 1 k.p.c.).

Istotnie, Sąd Okręgowy oparł się przede wszystkim na opinii biegłego Ł., a opinię pierwszego biegłego uznał za nieprzydatną w sprawie z uwagi na niewykonanie zlecenia Sądu (niekompletną). Było to trafne.

Wbrew temu co podnosi apelacja, najważniejszą sprawą było sprawdzenie, czy sposób rozdzielenia kosztów Spółki (na działalności refundowaną przez Agencję i pozostałą) - niewątpliwie poniesionych i wykazanych – było poprawne z punktu widzenia zasad prawidłowego gospodarowania, a nie mnożenie kolejnych współczynników podziału kosztów, których notabene umowa nie wprowadzała, a nie wynikały z ustawy, pozostawiając tę kwestie uznaniu Spółki, byleby pozostawała w zgodzie z rzeczywistością, udokumentowanymi kosztami.

Temu nie sprostał pierwszy biegły, natomiast uczynił to wszechstronnie i przekonująco drugi.

Zastrzeżenia Agencji sformułowane do pisemnej opinii biegłego Ł. zostały obszernie i wszechstronnie wyjaśnione przez biegłego na rozprawie. Agencja nie zgłosiła dalszych pytań i zastrzeżeń. Notabene, nie formułuje takich zarzutów także w apelacji.

Chociaż więc po oddaleniu wniosku powódki o powołanie kolejnego biegłego sądowego doszło do zgłoszenia zastrzeżenia w trybie art. 162 k.p.c., nie można uznać, że doszło do skutecznego zaczepienia tego postanowienia dowodowego Sądu.

Po pierwsze dlatego, że zdaniem Sądu Apelacyjnego w niniejszym składzie, formalnie skuteczne byłoby ono wówczas, gdy powódka reprezentowana przez fachowego pełnomocnika zaskarżyła to postanowienie dowodowe w trybie art. 380 k.p.c., czego nie uczyniła.

Po drugie jednak, ani zastrzeżenie, ani apelacja nie sformułowały rzeczowych zarzutów wobec opinii biegłego Ł. innych niż te, do których odniósł się biegły w ramach ustnej opinii uzupełniającej.

Apelacja przypominała te zarzuty na k. 7-8 apelacji.

Powódka, jak trafnie zauważył Sąd pierwszej instancji, nie sformułowała żądania szczególnego sposobu dokumentowania rozdziału kosztów. Potwierdził to biegły wskazując, że dokumentacja dotyczy całej działalności, a w księgach brak funkcjonalnych i ekonomicznych kluczy podziałowych.

Nie oznacza to jednak, że taki klucz nie został w sprawie w ogóle sformułowany.

Takim kluczem dysponował przedsiębiorca, który generował koszty i który wskazał sposób rozdzielnia tych kosztów w ramach swej autonomii gospodarczej kształtowania kosztów.

Prawidłowość gospodarczą, pod kątem rzeczywistych kosztów, biegły odniósł do stawek kosztowych dla poszczególnych czynności wynikających z przyjętych przez Agencję zasad refundacji.

Było to poprawne, wszak należy założyć, że powódka określiła te koszty w sposób zasadniczo odpowiadający rzeczywistym kosztom ich wykonania, skoro refundacja wynosi 98 % rzeczywistych kosztów, ale przy zastosowaniu stawek Agencji. Ten argument jest nie do podważenia; w przeciwnym razie, należałoby uznać brak gospodarności po stronie Agencji, która w oderwaniu od rynkowych kosztów refunduje przedsiębiorcom ich koszty.

Metoda pośrednia, którą posłużył się biegły, a którą opisał i omówił na rozprawie, jest metodą adekwatną. Wszakże Agencja miała zabezpieczony swój interes w stawkach którymi się posługiwała i w kontroli faktów istotnych z punktu widzenia refundacji, a tych nie kwestionowano.

Przy takim stanowisku i wobec szczegółowych wyliczeń biegłego (k. 3 i nast. opinii pisemnej) nie można skutecznie zakwestionować opinii biegłego i nie uczyniła tego powódka. Zarzut odniesienia współczynnika kosztów (przyjętego przez pozwaną) do ogólnych kosztów, w tym kwestionowanie zasadności pozycji np. reklamy, jest nieusprawiedliwiony. Fakt ich poniesienia nie został podważony, a biegły wykazał, że rozdzielenie mieściło się we wprowadzonym korelacie porównawczym, jako gospodarczo nie zawyżone w świetle przyjętej metody pośredniej kontroli.

W tej sytuacji nie można czynić zarzutu Sądowi, że nie przeprowadził kolejnego dowodu z opinii biegłego sądowego zarówno przez pryzmat powołanych wyżej przepisów k.p.c., jak i art. 232 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podziela poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne i dokonaną ocenę prawną.

Przy ustalonych w umowie i załącznikach do niej (oraz załącznikach do wniosków o refundację) warunkach refundacji i nieokreślonych szczegółowo warunkach prowadzenia dokumentacji kosztów oraz przy odczytywaniu umowy po myśli art. 56 k.c. i art. 65 k.c., subsumpcja dokonana przez Sąd Okręgowy nie nastrocza zastrzeżeń. Formuła kosztowa w takich warunkach, przy braku obowiązku stosowania ustawy o rachunkowości lub narzuconego umową innego ewidencjonowania kosztów ogólnych, musiała zakładać autonomię gospodarczą podmiotu korzystającego z refundacji wliczania określonych kosztów rzeczywiście poniesionych, do kosztów danej działalności. A mechanizm jednostkowych cenników dotyczących poszczególnych, głównych czynności związanych z usuwaniem padłych zwierząt, opisany zresztą szczegółowo przez biegłego, dostatecznie gwarantował interes Agencji.

W tej sytuacji brak było podstaw do zastosowania w sprawie § 9 umowy i art. 354 i 355 k.c.

Z kolei przyjęcie stawki podwójnej wynagrodzenia dla pełnomocnika pozwanej mieściło się ramach oceny sędziowskiej, o której mowa w art. 109 k.p.c., którego naruszenia powódka nie zarzuciła. Wbrew ocenie powódki obrona pozwanej wymagała znacznego nakładu pracy, w tym przedłożenia szeregu dokumentów prywatnych,

Z tych względów, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 i art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., zasądzając wynagrodzenie pełnomocnika pozwanej w jednokrotnej stawce minimalnej.